

A második felosztási szempont a *terjedelem*. Itt a referátum terjedelmének kényszerű felső határa, illetve az eredeti közlemény jellege és terjedelme, valamint a referátumot közreadó szolgáltatás jellege közötti összefüggések – ellentmondások – tárgyalása tarthat számot az érdeklődésre.

A harmadik felosztási szempont a referátum *szerzőjének személye*. Az itt elmondottakkal nem lehet egyet nem értenünk. Míg az autoreferátumok gyakran nem felelnek meg a referálás követelményeinek, ezért szakirodalmi tájékoztatók lektorálásának kell azokat alávetni, addig az utóbbiak referátumaiban a szakismeretek elégtelensége ronthatja a minőséget. A szerző azonban itt is főként a különféle referátumtípusok hiányosságait boncolgatja, ráadásul meglehetősen sommásan, ahelyett, hogy határozottan kiállna valamelyik mellett, bár vélhetően a szakértők által készített és a dokumentátorok által ellenőrzött referátumok felé "húz a szíve", már csak azért is, mert ezekkel foglalkozik a legalaposabban. Ezzel bizonyára sokak egyetértését nyeri meg, és egy ilyen irányú, csak helyeseltető gyakorlatot támogat.

A referátum szerkezetét tárgyaló fejezet részletes és alapos elemzést ad. Ha az olvasó nem feledkezik meg arról, hogy az eredeti dokumentum tanulmányozásával és az ismertetés megfogalmazásával foglalkozó részben olvasottakat is idekapcsolja, a referátumkészítéshez igen sok jó tanácsra és rendszerezett útmutatásra tehet szert.

Ami az *annotációk típusait és szerkezetét* tárgyaló részt illeti: az itt található tipológia áttanulmányozása megerősít bennünket abban, hogy a referátum és az annotáció közötti határok – a funkció tekintetében legalábbis – gyakran elmosódnak. A megkülönböztetéshez az annotáció kisebb terjedelme, továbbá a szabvány és az útmutató által felsorolt tartalmi ismérvek sora mégis eléggé megbízható támpontokkal szolgál. Nehéz ugyanakkor határvonalat húznunk a recenzió és az értékelés elemeit is tartalmazó ajánló annotáció között. Mindez annak ellenére van így, hogy az ebben a fejezetben szereplő felosztás igen sokrétű.

Az általános annotációk családjában szerepel az *ismertető* és az *általános* annotáció, a szakannotációk között található egyfelől a *formális* és a *témaköri*,

másfelől az *ajánló* szakannotáció, de lehetséges *kumulatív* és *analitikus* annotáció is.

A *dokumentum tanulmányozása és az ismertetés megfogalmazása* c. részben megismerhetjük a referátum- és annotációkészítés lépéseit. Jó tanácsokat kapunk arra is, hogy az ismertetésbe mi kerüljön be az eredeti dokumentum szövegéből, és mi ne. Más kérdés, hogy ezeket egy határon túl nehéz konkrétan megfogalmaznunk, ami különösen igaz egy általános célú útmutató esetében.

Az *ismertetések alaki előírásai* című részben fogalmazza meg a szerző azt az intelmet, miszerint a referátumban-annotációban ne szerepeljen semmi olyan, amire vonatkozóan nincs lényeges információ az eredeti dokumentumban. Itt mondja ki azt is, hogy az ismertetésekben nincs helye az "okoskodásnak" és az Iróniának. Szó esik itt a címszavakban való fogalmazás hátulütőiről is, ami az annotáció-referátum érthetőségével kapcsolatos, korábban hangsúlyozott követelményre rímel.

Ugyancsak ki kell emelnünk, hogy a szerző a tolmácsoló stílust ajánlja, "amikor a mű gondolatmenete a szerző nevében beszélve fogalmazódik meg". Hozzáteszi viszont, hogy nem kell követnünk az eredeti dokumentum felépítését és belső arányait, mivel abban sok kitérő és ismétlés lehet.

Az ismertetések alaki előírásaival kapcsolatban többek között a terminológia, címek, bibliográfiai leírások, átírások, mértékadatok, tulajdon- és földrajzi nevek, képletek, egyenletek, ábrák és táblázatok, rövidítések, kiegészítő adatok és közlések kérdései kerültek az útmutatóban – legtöbbször, érthető módon, igen lakonikusan – terítékre.

A kötetet két bibliográfia és három függelék zárja le. Az első a szövegben említett *magyar szabványok listáját* közli, a második egy *rövidítésjegyzéket*, a harmadik pedig *használati útmutatót* ad.

Összefoglalva: az útmutató a hagyományos ismereteket összefoglaló, használható segédlete lehet a referátumok és annotációk készítésével foglalkozó szakembereknek és azoknak az egyetemi és főiskolai hallgatóknak, akiknek fel kell készülniük e munkára.

Koltay Tibor

(Országos Orvostudományi Információs Intézet és Könyvtár)

Egy erdélyi magyar szakkönyvről

Új könyvvel jelentkezett az erdélyi *Fülöp Géza*, címe: *Az információ*. Ezúttal testesebb monográfiában járja körül korunk egyik legizgalmasabb tudományos kihívását, ami egyben mindennapi életünk húsbavágó, meghatározó összetevőjeként vált/válíkhon igen absztrakt, hol nagyon is megfogható valósággá.

Fülöp Géza könyvének új vonása, hogy feltételez egy *"információtudományt"*, amely az információ

valamennyi vonatkozásával foglalkozik. Igen érdekes probléma ez, ti. arról van szó, hogy lehet-e egy tudománycsoportot egyetlen tudományként definiálni azon az alapon, hogy tárgyuk azonos. Mielőtt bárki állást foglalna e mindenestől teoretikus kérdést illetően, azt ajánlom, hogy – lássuk a medvét alapon – gondolja végig: igazolja-e ezt az információtudomány azzal, hogy felmutatja magát a fenti feltételek szerint. Nos, bár Fülöp könyve kisebb tudományos szenzá-

Fülöp Géza: Az információ. – Bukarest: Kriterion, 1990. – 374 p.

cióként értékelhető, ebben a kérdésben kétségeket hagy maga után. Ugye, a probléma érthető? Kisarkítva egy hasonlatban, körülbelül arról van szó, hogy ha van egy tudomány, amely az égitestekkel szigorú egzaktsággal foglalkozik, egy másik meg – mondjuk – a mítoszokkal, amelyben jeles helyet kapnak az égitestek, megszemélyesítve isteneket, eszméket, jó és rossz erőket, továbbá van egy harmadik is, amelyik az égitestek elnevezésének eredetét kutatja, akkor létezhet-e egy, az előzőeket mind magában foglaló, átfogó "égitesttudomány". A hasonlat nyilván kiélezett és sántít, de valamiképpen itt van a dolog nyitja. Ha a valójában mindig más "információval" foglalkozó fejezeteket egymás mellé rakjuk, abból még nem kerekedik ki szintézis.

A fenti kritika ellenére a könyv nem hordozza az erőltetett szintézis görcseit (csupán az előszó említi ebbéli ambícióját), hanem gördülékenyen, világos stílusban, követhető okfejtéssel mutatja meg az információ ezer arcát. Első fejezetében nyújt bevezetést az információelméletbe. Ez a mű legátfogóbb, egyben legegzaktabb része (hiszen matematikai diszciplínát tárgyal). Itt kapnak helyet továbbá – igaz, kissé elnagyoltan tárgyalva – a "szemantikai" információval kapcsolatos tudnivalók, és itt esik szó a kibernetikáról, illetve más kérdésekről is.

Szerzőnk talán kötelező penzumként szán egy fejezetet annak a művi vitának, amely az információ "anyagi" vagy "nem anyagi" természetéről zajlott – ki tudja, hol. Ez a kérdés ui. nem merült fel az információtudományok egyikében sem (Wiener néhány megjegyzését kivéve), sem a filozófiában, mert az utóbbiban a keleti tantételek apologetáin kívül senkit sem zavart, hogy van nem anyagi természetű létezés is, s többek között az információé sem más.

Értekes és terjedelmes, szerteágazón és árnyaltan megírt fejezet foglalkozik azzal az izgató problémával, hogy az információ milyen szerepet tölt be az élő szervezetekben. Tárgyalásának spektruma a DNS-től, a genetikai információtól kezdve az emberi kulturális evolúcióig terjed, hogy aztán a kommunikációról szóló következő nagy rész a szemiotika, a nyelv és a szűkebben vett kommunikáció problémáit boncolgathassa. Itt is igen széles alapokon bontakozik ki a "diskurzus", hiszen Fülöp Géza figyelmét – egyik végletként a jeltipológiát megemlítve, a másikként pedig a művészi közlés kommunikációs értelmezését – szinte egyetlen fontos dolog sem kerüli el.

A záró fejezet az információs társadalom kérdőjelekkel teli, napjainkban széles körben vitatott kérdéseire nyújt összefoglaló problémavázlatot. Itt érezni leginkább a mű egészét átható, tartózkodó tárgyalásmód hátrányát. (Máshol, vagy másként ez előny?) Szerintem mindenesetre lehetne felrázóbb, kevésbé hűvös, kevésbé visszafogott. Talán azt kellett volna a szerzőnek megírnia, hogy itt és most, Közép-Kelet-Európában mit jelent az informatizált társadalom? Mert mi másként éljük át az emberi történelemnek ezt a drámai korszakváltását, mint mondjuk észak-amerikai kortársaink.

Kedves Fülöp Géza, az imént azért mertelek elvárással "provokálni", mivel nálad aligha van kompetensebb magyar e térségben, akitől okos szót kérhetünk erről.

Horváth Tibor
(Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum)